

บทที่ 14

การเตรียมโรงเรือนสุกร

ปัญหาเรื่องโรคของสุกรที่เกิดขึ้นอยู่เสมออันมีสาเหตุหลายประการ แต่สาเหตุใหญ่ที่สุดคือ การสุขาภิบาลไม่ดีพอหรือบกพร่อง จึงทำให้สุกรได้รับเชื้อโรค การสุขาภิบาลที่ถูกต้องจะเป็นหนทางหนึ่ง ซึ่งจะป้องกันไม่ให้เกิดโรครึ้นในฟาร์ม การเตรียมโรงเรือนควรทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคภายในโรงเรือน เครื่องมือ และอุปกรณ์ ก่อนที่จะนำสุกรเข้ามาในฟาร์มประมาณ 1 สัปดาห์ การทำความสะอาดแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การทำความสะอาดโรงเรือนและรอบโรงเรือนตลอดจนการกำจัดแมลง
2. การทำความสะอาดอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในคอก
3. การทำความสะอาดเครื่องมือที่ใช้ในการรักษาสุขภาพสุกร

นอกจากนี้ควรมีการป้องกันเชื้อโรคเข้าสู่ฟาร์มบริเวณทางเข้า-ออกโรงเรือนและหน้าฟาร์ม

14.1 การทำความสะอาดโรงเรือนสุกร

การทำความสะอาดโรงเรือนสุกรเป็นการจัดการด้านสุขาภิบาลที่ดีอย่างหนึ่งในฟาร์มสุกร เพื่อตัดวงจรของเชื้อโรคและช่วยป้องกันโรคที่จะเกิดกับสุกรได้อีกทางหนึ่งด้วยการทำความสะอาดโรงเรือนโดยการใช้น้ำล้างพื้นโรงเรือนเพียงอย่างเดียว จะช่วยทำให้เชื้อโรคถูกเจือจางลงไปบ้าง แต่ไม่สามารถที่จะกำจัดเชื้อโรคได้หมด ส่วนการทำความสะอาดโดยการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อเพียงอย่างเดียวไม่ได้ผลดีเต็มที่ ดังนั้นการทำความสะอาดโรงเรือนควรมีขั้นตอนดังนี้

1. ปิดกวดหยากไย่และฝุ่นละอองตามหลังคา เสา ฝาผนัง เพดาน พัดลม และแผงรังผึ้ง (ในโรงเรือนปิด) ออกให้หมด
2. ใช้พลั่วแซะตักมูลสุกรและเศษอาหารใส่รถเข็นนำไปเทที่ลานตาก

3. ใช้สายยางพร้อมหัวฉีดทำการฉีดน้ำล้างพื้นคอกให้ทั่วทุกซอกทุกมุม ร่วมกับการใช้แปรงขัดพื้นคอกและฝาผนังให้สะอาดไม่มีคราบสิ่งสกปรกหลงเหลืออยู่ (อาจใช้ผงซักฟอกช่วยด้วย) แล้วให้น้ำสะอาดล้างอีกครั้ง กวาดพื้นคอกด้วยไม้กวาดทางมะพร้าว กวาดไล่น้ำและสิ่งสกปรกตามแนวลาดเอียงให้แห้ง ทำความสะอาดซ้ำเพื่อให้พื้นคอกสะอาดโดยเน้นตามซอกมุม แล้วปล่อยให้พื้นแห้ง

4. รางอาหารและรางน้ำที่ถอดไม่ได้ควรล้างให้สะอาดและปล่อยให้แห้งอยู่เสมอ

5. ใช้น้ำละลายโซดาไฟความเข้มข้น 5 เปอร์เซ็นต์ เทลาดให้ทั่วบริเวณรวมทั้งฝาผนังคอกด้วย ทิ้งไว้สักครู่แล้วจึงล้างน้ำเปล่าอีกครั้ง

6. ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรคพ่นหรือราดให้ทั่ว ในอัตราส่วนที่กำหนดในฉลากหรืออาจใช้ปูนขาวโรยบาง ๆ หรือใช้น้ำละลายปูนขาวในอัตราส่วนน้ำ 4 ส่วนต่อปูนขาว 1 ส่วนลาดให้ทั่วเพื่อทำให้การทำความสะอาดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

7. บริเวณร่องน้ำควรกวาดล้างและลาดด้วยน้ำละลายโซดาไฟ

8. ทำการล้างและจัดเก็บเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ทำความสะอาดให้เรียบร้อย

9. เมื่อจะนำสุกรเข้ามาเลี้ยงต้องทำการล้างด้วยน้ำสะอาดอีกครั้ง (โดยเฉพาะคอกที่โรยหรือลาดปูนขาวไว้ เพราะสุกรอาจแพ้ปูนขาวทำให้ผิวหนังอักเสบได้) ถ้าพักคอกไว้นานอาจพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคซ้ำอีกครั้ง ปล่อยให้แห้งจึงนำสุกรเข้าคอก

10. ซ่อมแซมโรงเรือน ไม้กั้นคอก รางอาหาร รางน้ำ ที่ชำรุดให้อยู่ในสภาพใช้งานได้

ภาพที่ 14.1 การเตรียมโรงเรือนสุกรก่อนนำสุกรเข้าเลี้ยง

การทำความสะอาดโรงเรือนและการฆ่าเชื้อควรทำทุก 2 สัปดาห์หรือ 4 สัปดาห์ ต่อ 1 ครั้งเป็นอย่างต่ำ ซึ่งจะช่วยให้สามารถป้องกันเชื้อโรคที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อ สุกรได้ การใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรงเรือนควรใช้เป็นระยะเวลาที่นานพอสมควร 1-1½ ปี แล้วจึง เปลี่ยนน้ำยาฆ่าเชื้อชนิดอื่น เมื่อเห็นว่าสุกรได้รับการติดเชื้อหรือสุขภาพไม่ดี แต่ไม่ควรใช้ น้ำยาฆ่าเชื้อหลายชนิดในเวลาเดียวกัน เพราะเมื่อใช้น้ำยาฆ่าเชื้อไประยะหนึ่งเชื้อโรคจะมีความต้านทานต่อน้ำยาฆ่าเชื้อ เมื่อเปลี่ยนน้ำยาฆ่าเชื้อจะทำให้เชื้อโรคตาย ถ้าใช้น้ำยา ฆ่าเชื้อหลายชนิดในเวลาเดียวกัน เชื้อโรคจะสร้างความต้านทานต่อน้ำยาฆ่าเชื้อได้ ทำให้ ไม่สามารถใช้น้ำยาฆ่าเชื้อตัวใดได้อีก ซึ่งจะทำให้การจัดการทำความสะอาดฆ่าเชื้อเป็นไป อย่างไม่มีประสิทธิภาพ

หากต้องการรมควันโรงเรือนควรหาผ้าพลาสติกหรือผ้าใบหรือสังกะสีมาปิด โรงเรือนให้มิดชิดเสียก่อน การรมควันใช้น้ำยาฟอร์มาลินในอัตราส่วนน้ำยาฟอร์มาลิน 40 มิลลิลิตรผสมต่างทับทิม 20 มิลลิลิตรต่อ 100 ลูกบาศก์ฟุต นาน 24 ชั่วโมง

สิ่งที่ใช้ฆ่าเชื้อโรค แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ สารฆ่าเชื้ออยู่ในรูปสารละลาย และ สารฆ่าเชื้อที่เป็นผง เช่น ปูนขาว โซดาไฟ

การฆ่าเชื้อโรคภายในโรงเรือน ทำได้หลายวิธีดังนี้

1. การใช้น้ำยาฆ่าเชื้อผสมน้ำแล้วทำการฉีดพ่น
2. การใช้น้ำยาฆ่าเชื้อเทลาดบริเวณที่คาดว่าจะมีเชื้อโรค
3. การใช้สารฆ่าเชื้อโรยหรือละลายน้ำลาดให้ทั่วบริเวณที่ต้องการฆ่าเชื้อ

ภาพที่ 14.2 การทำความสะอาดโรงเรือนและฆ่าเชื้อโรคเป็นประจำ

14.2 การทำความสะอาดรอบโรงเรือนและการกำจัดแมลงวัน

บริเวณรอบคอกและโรงเรือนหากมีแปลงหญ้าสำหรับให้สุกรเดินออกกำลังกาย หรือกิน ควรทำการตัดหญ้าไม่ให้สูงเกินไป ของเสียและน้ำล้างคอกอย่าปล่อยลงแปลงหญ้า ควรสร้างบ่อเก็บน้ำเสียอยู่ที่ปลายร่องทางน้ำทิ้ง บ่อเก็บน้ำเสียต้องมีฝาปิดมิดชิด และหลังคาบ่อต้องอยู่สูงกว่าระดับน้ำเสียพอสมควร ไม่ควรต่ำเกินไปเพราะจะทำให้การหมักของอุจจาระเกิดรวดเร็ว คุณภาพของอุจจาระในการใช้ทำปุ๋ยจะเสียไป การสร้างบ่อเก็บน้ำเสียช่วยทำลายไข่พยาธิและป้องกันแมลงวันลงไปไข่ด้วย เพราะภายในบ่อน้ำเสียจะมีความร้อนประมาณ 105 องศาฟาเรนไฮต์และมีก๊าซมีเทนและก๊าซไข่เน่า ทำให้ไม่เหมาะแก่การเจริญของไข่พยาธิ และตัวอ่อนของแมลงวัน หมันตักอุจจาระขึ้นมาตากให้แห้งเพื่อเก็บไว้ทำปุ๋ย ส่วนน้ำเสียก็ปล่อยให้ไหลไปยังบ่อพักน้ำทิ้ง และควรมีบ่อบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยออกนอกฟาร์ม บริเวณพื้นดินของแปลงหญ้าควรป้องกันมิให้ไข่พยาธิหรือตัวอ่อนของพยาธิอาศัยอยู่ โดยโรยปูนขาวหรือน้ำละลายด้วยปูนขาว

ภาพที่ 14.3 ระบบระบายน้ำเสีย

14.3 การทำความสะอาดอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในโรงเรือน

อุปกรณ์ภายในโรงเรือน ได้แก่ ภาชนะใส่น้ำหรืออาหาร ชั้นตักอาหาร กระบวย ตักน้ำ พลับ ต้องสะอาดปราศจากเชื้อโรค

การทำความสะอาดภาชนะใส่น้ำและอาหาร ทำได้ดังนี้

1. ตักหรือกวาดเศษอาหารออกให้หมด
2. ใช้น้ำสะอาดล้างรางน้ำและรางอาหารให้ทั่ว
3. ทิ้งไว้ให้แห้งก่อนนำไปใช้
4. การใช้น้ำยาฆ่าเชื้อล้างหรือฟ่นหรือลาดให้ทั่ว | ทำความสะอาดนานๆ ครั้ง
5. ทิ้งไว้ 1-2 ชั่วโมง จากนั้นล้างด้วยน้ำสะอาดอีกครั้ง | หรือเมื่อพบสุกรป่วยด้วย
6. ปลอຍให้แห้งนำมาใช้ได้ | โรคระบาด

การเตรียมน้ำยาฆ่าเชื้อโดยใช้น้ำผสมน้ำยาฆ่าเชื้อไลโซล (lysol) ความเข้มข้น 2-3 เปอร์เซ็นต์ หรือน้ำละลายน้ำยาฟอร์มาลิน (formalin) ให้มีความเข้มข้น 2 เปอร์เซ็นต์

14.4 การทำความสะอาดเครื่องมือที่ใช้ในการรักษาสุขภาพสุกร

เครื่องมือจำเป็นในการรักษาสุขภาพสุกร เช่น กรรไกรตัดเขี้ยว กรรไกรตัดเบอร์หู มีดผ่าตัด คีมหนีบเส้นเลือด คีมจับเข็มเย็บแผล พรอทวัดไข้ ไหมเย็บแผล ด้ายผูกสายสะดือ บรรทัดวัดไขมันสันหลัง ไชริงค์ เข็มฉีดยา เป็นต้น เครื่องมือต่าง ๆ เหล่านี้ก่อนใช้งานต้องทำความสะอาดเพื่อให้ปราศจากเชื้อโรคอยู่เสมอ การทำความสะอาดและทำการฆ่าเชื้อโรคของเครื่องมือเหล่านี้ ทำได้ 2 วิธีคือ ทำความสะอาดโดยใช้ความร้อน และทำความสะอาดโดยใช้สารเคมีหรือน้ำยาฆ่าเชื้อโรค

ก. การทำความสะอาดเครื่องมือโดยใช้ความร้อน

เครื่องมือที่ทำความสะอาดด้วยความร้อน ได้แก่ ไชริงค์และเข็มฉีดยา ความร้อนที่ใช้ทำลายเชื้อโรคที่นิยม คือ การต้มหรือนึ่ง เพราะสะดวกไม่ยุ่งยาก โดยการทำดังนี้

1. ก่อนใช้เครื่องมือให้นำไปต้มในน้ำเดือดอย่างน้อย 5 นาที โดยแยกตัว ไชริงค์ ก้านสูบ และเข็มฉีดยาออกจากกัน

2. หลังจากใช้เสร็จแล้ว นำไปล้างด้วยน้ำผสมสบู่หรือน้ำยาล้างจาน แล้วล้างด้วยน้ำเปล่าอีกครั้งให้สะอาด

3. เช็ดให้แห้ง แล้วนำไปเก็บไว้ในภาชนะที่ใช้เก็บเครื่องมือ

ไซริงค์ที่ใช้ฉีดวัคซีนและฉีดยาปฏิชีวนะควรแยกกันต่างหาก ไซริงค์มีหลายแบบทั้งอัตโนมัติและธรรมดา ไซริงค์แบบธรรมดานี้มีทั้งชนิดหัวล็อกและหัวไม่ล็อก เข็มฉีดยาในสุกรนิยมใช้ขนาดเบอร์ 17-19 ความยาว ½-1½ นิ้ว แล้วแต่ความเหมาะสม

ข. การทำความสะอาดเครื่องมือโดยใช้สารเคมีหรือน้ำยาฆ่าเชื้อโรค

เครื่องมือที่ทำความสะอาดด้วยสารเคมีหรือน้ำยาฆ่าเชื้อโรค ได้แก่ ปรอทวดไซเข็มเย็บแผล ไหมเย็บแผล มีดผ่าตัด ปากคีบ คีมหนีบเส้นเลือด คีมจับเข็มเย็บแผล กรรไกรตัดเชิ้ว กรรไกรตัดเบอร์หู ด้ายผูกสายสะดือ ที่สอดยาเข้ามดลูก บรรทัดวัดไขมัน สันหลัง เป็นต้น เครื่องมือเหล่านี้หากทำความสะอาดด้วยความร้อนทำให้เสียหายหรืออายุการใช้งานสั้นกว่าที่ควร เครื่องมือเหล่านี้ต้องทำความสะอาดด้วยสารเคมีหรือน้ำยาฆ่าเชื้อโรค เช่น เดททอล (dettol) อัตราส่วนที่ใช้ประมาณ 2 เปอร์เซ็นต์ หรือเซฟลอน (savlon) อัตราส่วนที่ใช้เซฟลอน:น้ำ เท่ากับ 1:100-200

การทำความสะอาดด้วยสารเคมีหรือน้ำยาฆ่าเชื้อควรทำดังนี้ หลังจากใช้งานเสร็จแล้ว นำไปล้างด้วยน้ำหรือน้ำผสมสบู่หรือผงซักฟอกให้สะอาด แล้วล้างด้วยน้ำให้สะอาด เช็ดให้แห้งนำไปเก็บไว้ในที่แห้งปราศจากที่เปียกชื้น เมื่อจะใช้ให้นำมาแช่หรือเช็ดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค

ข้อควรระวัง

ไหมเย็บแผลหรือด้ายเบอร์ 8 (ด้ายผูกสายสะดือ) ระวังอย่าให้เปียกน้ำ ควรตัดพอใช้ในแต่ละครั้งเท่านั้น หากจะเย็บแผลควรใช้ไหมดีกว่าด้ายเบอร์ 8 ก่อนใช้ควรแช่ในน้ำยาฆ่าเชื้อโรคเสียก่อน

ปรอทวดไซ ก่อนใช้ควรทำความสะอาดโดยล้างด้วยน้ำและเช็ด หรือแช่ด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรคอีกครั้งหนึ่ง เมื่อใช้แล้วต้องล้างน้ำและแช่หรือเช็ดน้ำยาฆ่าเชื้อโรคอีกครั้งหนึ่ง ปรอทวดไซห้ามแช่หรือทำความสะอาดด้วยความร้อน เพราะอุณหภูมิของน้ำร้อนสูง

ปากคืบ ไม่ควรใช้จัดฝากระป๋องหรืออลูมิเนียมฟอยล์ (aluminium foil) ซึ่งปิดฝาขวดยาฉีด เพราะทำให้ปากคืบบิดงอ ปากคืบที่ขายอยู่ตามท้องตลาดส่วนใหญ่ มักทำด้วยเหล็กธรรมดา เวลาเก็บควรระวังอย่าให้เป็นสนิม ปากคืบอย่างดีทำด้วยสแตนเลสไม่เป็นสนิม (stainless steel) แข็งแรง แต่ราคาแพงและมี 2 ชนิดคือ ชนิดปากธรรมดาใช้สำหรับคืบของ และชนิดปากเป็นฟันสำหรับจับหนึ่งเวลาผ่าตัด

14.5 การป้องกันเชื้อโรคบริเวณทางเข้า-ออกโรงเรือนและหน้าฟาร์ม

การป้องกันการปนเปื้อนจากบุคคลที่เข้า-ออกฟาร์มด้วยการฆ่าเชื้อที่ติดมากับรองเท้าบูท โดยการผสมน้ำยาฆ่าเชื้อโรคในอัตราส่วนที่กำหนดในฉลากลงในอ่างน้ำที่ใช้สำหรับจุ่มเท้าที่วางอยู่หน้าทางเข้า-ออกของโรงเรือนทุกหลัง โดยให้มีความสูงของน้ำยาในอ่างประมาณ 3 นิ้ว ควรจัดหาแปรงขัดและอ่างจุ่มเท้าอีกใบซึ่งมีน้ำสะอาดไว้สำหรับล้างรองเท้าบูท ก่อนที่จะจุ่มในน้ำยาฆ่าเชื้อ เพื่อให้การฆ่าเชื้อได้ผลดียิ่งขึ้น

การป้องกันการปนเปื้อนจากรถที่เข้าฟาร์มทำการฆ่าเชื้อรถยนต์และล้อรถยนต์ โดยผสมน้ำยาฆ่าเชื้อในบ่อที่ใช้จุ่มล้อรถยนต์ให้มีความสูงของน้ำยาฆ่าเชื้ออย่างน้อย 4 นิ้ว โดยบ่อน้ำยาฆ่าเชื้อนี้ต้องมีความยาวของบ่อเพียงพอที่จะให้ทุกพื้นที่ของล้อรถสัมผัสน้ำยาฆ่าเชื้อโรค โดยจะต้องจุ่มทั้งขาเข้าและออกจากฟาร์ม

การฆ่าเชื้อตัวถังและคัสซีรถยนต์โดยผสมน้ำยาฆ่าเชื้อโรคที่ต่อกับระบบปั๊มที่สามารถพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อด้วยแรงดันสูงผ่านหัวฉีดที่ปรับให้เป็นละอองได้ ฉีดพ่นล้างทุกด้านของคัสซีรถยนต์และโครงสร้างส่วนประกอบรถยนต์โดยไม่ต้องทำการล้างออกและหยุดรถในโรงพ่นประมาณ 2 นาทีก่อนที่จะผ่านจุดนี้ไป

การควบคุมคุณภาพด้วยการตรวจสอบระดับน้ำยาฆ่าเชื้อโรคทุกวันและต้องเปลี่ยนน้ำยาจุ่มเท้าและน้ำในบ่อจุ่มล้อรถเมื่อระดับน้ำยาฆ่าเชื้อโรคลดลงต่ำกว่า 3 นิ้ว

14.6 ยาฆ่าเชื้อ

การฆ่าเชื้อเป็นวิธีการที่สำคัญมากวิธีหนึ่งที่จะทำให้โรงเรือน เครื่องมือ อุปกรณ์ และตัวสุกร ปราศจากเชื้อโรคหรือมีเชื้อโรคในปริมาณน้อยที่สุด ในการฆ่าเชื้อต้องเลือกใช้สารฆ่าเชื้อโรคให้เหมาะสมกับงานและประเภท เช่น โรงเรือน เครื่องมือ และอุปกรณ์ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวสุกรควรเลือกใช้น้ำยาฆ่าเชื้อชนิดที่เข้มข้นเพื่อประสิทธิภาพในการทำลาย แต่ถ้าเป็นการทำความสะอาดอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวสุกรควรเลือกใช้น้ำยาฆ่าเชื้อในปริมาณที่พอเหมาะและเมื่อนำมาใช้กับตัวสุกรจะไม่เกิดอันตรายต่อสุกร ถ้าเป็นการฆ่าเชื้อบนตัวสุกรควรใช้น้ำยาฆ่าเชื้อที่ไม่เป็นอันตรายต่อตัวสุกรและไม่เกิดผลข้างเคียงต่อสุกร

ในบริเวณที่เกิดโรคระบาดหรือการติดเชื้อ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้สารทำการฆ่าเชื้อ เพื่อไม่ให้เชื้อโรคเพิ่มจำนวนขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้สุกรเกิดเป็นโรค การใช้น้ำยาฆ่าเชื้อในบริเวณที่ติดเชื้อควรใช้ในปริมาณที่เข้มข้น แต่ถ้าเป็นการป้องกันทั่ว ๆ ไป ก็ใช้ตามอัตราส่วนและวิธีใช้ที่ผู้ผลิตน้ำยาฆ่าเชื้อระบุไว้ในฉลาก

ยาฆ่าเชื้อที่ใช้ทำความสะอาดโรงเรือนและอุปกรณ์ที่มีขายอยู่ทั่วไปมีหลายชนิด ตามชื่อการค้าของแต่ละบริษัท เช่น เดทтол (dettol) ไบโอคลิน (bioclean) เซฟฟรอน (sepphron) ไอโอด็อกซ์ (iodox) ชิฟท์ (shift) ไบโอดีด (biocid-30) เป็นต้น

ยาฆ่าเชื้อที่ใช้ฆ่าแมลงและกำจัดพยาธิภายนอก ที่มีขายอยู่ทั่วไปมีหลายชนิด ตามชื่อการค้าของแต่ละบริษัท เช่น เนกาซันต์ (negasunt) โพเร็ค (porect) เนกัวอล (neguvon) ไบกอน 20 อีซี (20 EC.) เป็นต้น